

REZULTATI PRSKANJA MASLINA POKAZUJU, DA JE ZAŠTITA NAJVAŽNIJA MJERA ZA POVEĆANJE PRINOSA

1960. godine, u Blatu i Veloj Luci na otoku Korčuli poljoprivredne zadruge su organizirale prskanje masline sa nekoliko insekticida s vrlo dobrim rezultatima. Prošlogodišnji rezultati su potakli maslinogojce i u nekim drugim krajevima primorja da pristupe zaštiti. Međutim, tretirani broj stabala nije velik i svodi se, uglavnom, na pokusna prskanja. Maslinova mušica i maslinov moljac su dva glavna štetnika koji čine najveće štete. Prema računici stručnjaka oni godišnje uništavanjem prinosa masline redovito nanose štetu od preko jedne milijarde dinara. Rezultati iz Vele Luke i Blata pokazuju, da se potpunom zaštitom ovaj gubitak od milijarde dinara može spriječiti.

U našem primorju, prema zadnjim statističkim podacima, nalazi se oko pet milijuna stabala maslina, a prosječni prinos se kreće nešto ispod 500 vagona ulja. To je zaista vrlo malo. Nekad, što relativno nije bilo davno, tj. krajem prošlog stoljeća u našem primorju je bilo oko 20 milijuna stabala s prosječnim prinosom oko 2.500 vagona ulja. Sam otok Brač je u to vrijeme davao više ulja nego čitava Dalmacija danas, a otok Šipan s jakljanom više nego čitav kotar Dubrovnik. U to vrijeme se maslini poklanjala znatno veća pažnja. Maslina, koja najstarija poljoprivredna kultura, bila je poštovana i o njoj se vodila briga. Venecija je već za svog vladanja polagala mnogo na uzgoj masline. Donasani su zakoni, koji su specijalno obrađivali probleme maslinarstva. Bilo je na primjer zabranjeno sjeći masline bez dozvole a tko je sadio mlade, bio je za nekoliko godina oprošten svih dažbina. Ulje je bilo skupi uvozni artikl, kao i danas. Zbog toga se nastojalo povećati domaću proizvodnju i osloboditi se uvoza.

Krajem devetnaestog stoljeća u Francuskoj se proširila filoksera i uništila vinograde. Francuski trgovci su navalili na naše obale da kupuju vino, koje su skupe plaćali. To je navelo maslinogojce, da pristupe krčenju maslinjaka a podizanju vinograda, zbog čega su se još za života pokajali. Vinske krize, koje su potom došle čim se u Francuskoj izvršila obnova vinogradarstva ukazale su na svu štetnost krčenja maslinjaka na čiju obnovu treba čekati decenijama.

Po završetku drugog svjetskog rata pogledi za uzgoj masline su se znatno izmijenili. Ulje, glavna masnoća u primorju, u ratu je odigralo spasonosnu ulogu. Glavna briga je zato bila povećati prinose. Pristupilo se pomlađivanju starih maslina. Vršila se propaganda za sadnju mladih. I na ispitivanju uzgoja masline mnogo se radilo. Stanica za maslinarstvo u Kaštelima, pod rukovodstvom našeg najboljeg stručnjaka prof. Zeca, pristupila je ispitivanju niskog uzgoja masline i suvremenoj preradi u hidrauličnoj uljari. U velikom maslinjaku Stanice za južno voćarstvo u Dubrovniku, koji se nalazi u Brsečinama, pristupilo se održavanju tečajeva iz suvremene agrotehnike u maslinjacima. Očišćen je veliki broj stabala maslina po najsuvremenijim talijanskim metodama. U detalje su ispitivani prinosi da bi se ustanovilo koja metoda u našim uslovima najbolje odgovara. U Rasadniku za južne kulture u Čibači kod Dubrovnika započelo se s proizvodnjom sadnica i s niskim uzgojem stabala, koja se mogu obrati sa zemlje. Pokazalo se da je niski uzgoj vrlo praktičan, a da može dati i veće prinose. Ta niska stabla su davala i preko 30 kg ploda, što znači i do 5 lit. ulja. Pored toga, među ovim stablima su se mogli uzgajati međususjevi, povrće, jagode i slično. Drugo, što je možda još najvažnije, ova niska stabla je bilo lako negovati, čistiti, prskati protiv bolesti i štetnika itd.

Danas se na podizanju plantažnih maslinika niskog uzgoja mnogo radi. U dogledno vrijeme će se podići oko 4000 ha takvih plantaža. Podizanje maslinjaka je odlična stvar, ali nerodica često pogada i stare i nove maslinjake. Obično kad ne rode jedni, ne rode ni drugi. Štetnici su glavni uzrok.

ŠTETNICI GLAVNI UZROČNICI NISKIH PRINOSA MASLINE

Maslinova mušica i maslinov moljac su dva glavna štetnika masline, ne samo kod nas nego i u svijetu. U nekim zemljama se već dosta dobro suzbijaju. Osnovane su međunarodne organizacije, koje su se bavile proučavanjem ovih štetnika, jer su i štete od njih bile vrlo velike. Kod nas se računa da godišnje smanjuju prinose ulja u vrijednosti od preko milijardu dinara. Kraj ogromnih površina maslinjaka naša zemlja mora uvoziti ulje iz Grčke, a isto tako i konzervirane masline masline za jelo, što se zaista ne bi smjelo događati.

Maslinova mušica (*Dacus oleae*) je opasni štetnik masline, koji redovito svake godine smanjuje prinos ulja a i kvalitet. Njena ličinka izjeda meso u plodu, a ostavlja svoje izmetine i tako smanjuje prinos i kvalitet ulja. Po svom obliku vrlo je slična običnoj muhi. Od nje je jedino znatno manja i smeđe žućkaste boje. Duga je svega oko 5 mm. Krila su joj prozirna i preljevaju se u raznim bojama. Zadak joj je crvenkaste boje, što je karakteristično. Po zatku se ženke razlikuju od mužjaka, jer im je veći i imaju izduljenu leglicu sa kojom polažu jaja. Ženka mušice sa leglicom nosi jaja pod kožu ploda već od druge polovice lipnja, pa sve do berbe, jer ima više generacija. Iz jaja se izleže ličinka koja izjeda meso i u hodnicima ostavlja izmetine. Za njen razvitak u toku ljeta joj je dovoljno desetak dana, dok u jesen dvostruko više. Za potpuni razvitak od jajeta do mušice treba joj oko 40 dana. Jedna ženka snese i preko 100 jaja. Zbog toga se nevjerovatno brzo množi. Prošle, a i ove godine je mušica u Dalmaciji izvršila jaki napad, tako da je tamo gdje masline nisu prskane napravila ogromnu štetu. Mušica u velikom broju nastavlja život i preko zime, dok inače prezimljuje u obliku kukuljice u zemlji, pod korom stabla ili na zidovima uljare.

Maslinov moljac ili grizilica (*Prays oleellus*) je vrlo sitan štetnik. Dug je svega oko 6 mm, a širok kad rastvori krila oko 10 mm. Čitavo tijelo ima pokriveno sivkasto-pepeljastim ljuskicama srebrnog sjaja. Na prednjim krilima ima po par crnih pjega. Međutim, sam leptir ne čini štetu nego njegova ličinka. Ona je u početku sivkasto-zelenkasta, a kasnije postaje sve tamnije zelena. Duga je oko 8 mm. Ima glavu crvenkaste boje sa crnim pjegama sa strane. Duž leđa ima dvije tamne pruge, među kojima također jednu žućkastu. Ličinka se zakukulji u čahurici od bijelih svilenih niti iz koje izlazi novi leptirić. Maslinov moljac je odavno poznati štetnik. Spominje ga i opisuje čak stari pisac Teofrast. Godišnje ima tri generacije. Jedna na proljeće napada cvijet, druga plod, a treća u zimi list. Ona generacija koja napada cvijet je najopasnija, jer nekad zna uzrokovati potpunu nerodicu. Njene ličinke izjedaju cvjetne pupove. Oko cvjetne rese ispletu paučinu. Na maslini ne ostane ništa ploda. Zato maslinogojci znaju ako ima mnogo paučine oko rese da uroda nema, pa makar masline bile pune svijeta. Ženke druge generacije u lipnju nesu jaja kraj drške ploda. Ličinke koje se izlegu uvlače se pokraj drške u jezgro koštice, da zatim opet iziđu na istom mjestu obarajući plod. Ženke treće generacije

na jesen nose jaja na lišće. Ličinke, kada se izlegu, uvlače se u list i hrane se mesom iz lista na kojemu ostaje mrežasta praznina. Na proljeće započinju novi život sa oštećivanjem na cvjetnim resicama.

ZAŠTITA MASLINA OSIGURAVA PRINOSE

Obnova maslina, koje su većinom vrlo stare stvara bolju kondiciju i daje veće prinose. To se naročito očitovalo 1960. u Istri. Uz to dobra zaštita prinose još više povećava. Poljoprivredne zadruge u Fažani i Vodnjanu ove su godine tretirale oko 2000 stabala obnovljenih maslina, pa se računa, da je prinos povećan oko 8 kg po stablu, što znači više od 1 litre ulja. 1960. godine je u Veloj Luci na Korčuli zauzimanjem upravitelja Polj. zadruge Miroševića Franka poprskano insekticidima oko 65% maslina. Prinos je bio vrlo dobar, a i randman ulja. Od 100 kg ploda sa tretiranih stabala dobivalo se i preko 23% lit. ulja, dok sa netretiranih tek oko 14 lit. Računalo se, da je na neprskanim maslinama izgubljen prinos od cca 5 vagona ili 25 milijuna dinara. Iste godine su masline prskane 100% izuzev kontrolnih stabala. Za prskanje je upotrebjeno nekoliko sredstava. Urod nije bio naročito dobar. Najveći broj stabala je prskan sa Rogorom, a zatim sa Diazinomom i manji broj sa novim sredstvom Dimekronom. Rađeno je sa prskalicama »Solo-kombi« i »Fontan«. Prosječno po jednom stablu je utrošeno 3,5 litre tekućine. Opadanje masline je bilo vrlo slabo, dok na kontrolnim stablima, koja nisu tretirana, opadanje plodova je bilo jako i napad od mušica 100%. Imali smo priliku brojiti i praviti probe sa plodovima maslina koje su tretirane spomenutim sredstvima. U svakom slučaju se pokazalo visoka rentabilnost zaštite maslina, iako su ličinke pronađene u 20 do 4% plodova. Ove ličinke su se izlegle tek pred berbu i sigurno nije došlo do smanjenja prinosa ulja. Do ovih uroda je došlo tek u desetom mjesecu kad zaštitna sredstva više nisu djelovala. Da je obavljeno još jedno tretiranje ne bi uopće došlo do pojave novih ličinki. To znači da rokove tretiranja treba svakako na osnovu promatranja podesiti kada pojava mušica budu najjača

U Blatu na Korčuli je prskano 31.692 stabla masline od ukupno 59.000 stabala. Ovdje je upotrebljen **Rogor** i **Ekatin**, kao i neka nova sredstva uglavnom za pokus. Posao prskanja je obavljen atomizerima i prskalicama »Solo« i »Fontan«. Rezultat je bio vrlo dobar. U općini Ston je izvršeno prskanje samo 100 stabala Rogorom u pokusne svrhe i potpuno je zadovoljilo. U Salima na Dugom otoku je prskano 6000 stabala protiv svrdlaša Dieldrinom, a protiv mušica svega 100 stabala Rogorom. Rezultati su zadovoljavajući. U Hvaru je također pokusno prskano 500 stabala sa paration-skim sredstvima. U Babinu polju na otoku Mljetu, prskano je Rogorom 6000 stabala maslina, ali nisu zadovoljni rezultatom.

Kako vidimo, najozbiljnija akcija zaštite masline i ove godine je provedena na otoku Korčuli, gdje su postignuti ponovo dobri rezultati. Svakako da je tamo već stečeno izvjesno iskustvo. U ostalim krajevima su tek vršena pokusna prskanja. Ako bi se ona provela uz bolje promatranje štetnika i njihovog kretanja i odredili tač-

Prskanje maslina u Veljoj Luci na Korčuli je vršeno sa motornim lednim prskalicama

niji rokovi rezultati bi sigurno bili bolji. Tamo gdje su više bili angažirani stručnjaci i gdje je već postojalo iskustvo i rezultati su znatno bolji. Zato za slijedeću godinu već sada treba vršiti pripreme. Trebalo bi se isprobati i zimsko suzbijanje moljca u listu paration-skim i sistemčnim sredstvima. Na vrijeme se osigurati lednim motornim prskalicama. Nabaviti sredstva za zaštitu i pripremiti sve ostalo za akciju. Tako se ne bi sigurno zakasnilo. Tokom zime bi se moglo organizirati tečajeve iz maslinarstva u prvom redu iz zaštite masline. Kako se radi s otrovnim sredstvima treba u tom pogledu dati potrebne upute. Godina 1961. će sigurno biti rodniija. Sa malo više troška volje i truda sigurno se može spasiti milijarda dinara, koja bi inače bila izgubljena.